

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо захисту платників податків від тиску кримінального переслідування»
*(реєстр. № 12425 від 20.01.2025)**

***Анотація.** В Інформаційній довідці розглянуто питання удосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства щодо запобігання необґрунтованому кримінальному переслідуванню суб'єктів господарювання, розмежування податкових і кримінальних правовідносин, оптимізації навантаження на правоохоронну систему в контексті законопроекту (реєстр. № 12425 від 20.01.2025) (далі – законопроект).*

Виокремлено певні ризики, які в подальшому можуть перешкоджати належній реалізації законопроекту під час правозастосовної діяльності.

***Ключові слова:** кримінальна відповідальність, платники податків, єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, кримінальні правопорушення, кримінальне провадження.*

Вступна частина. Однією з необхідних умов існування держави, особливо в період дії воєнного стану, є реалізація конституційного обов'язку кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом (стаття 67 Конституції України).

Установлений законодавством порядок оподаткування юридичних і фізичних осіб, який забезпечує за рахунок надходження податків і зборів (обов'язкових платежів) формування доходної частини державного та місцевих бюджетів, державних цільових фондів є об'єктом кримінально-правової охорони відповідно до статей 212, 212-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Законопроект розроблено задля забезпечення правової визначеності в питаннях притягнення до кримінальної відповідальності за порушення податкового законодавства, унеможливлення безпідставного переслідування суб'єктів підприємницької діяльності правоохоронними органами, захисту бізнесу від необґрунтованого втручання правоохоронних органів у його діяльність, сприяння дотриманню принципів верховенства права та справедливості шляхом визначення чітких критеріїв наявності податкових зобов'язань як передумови для кримінального провадження.

Основна частина. Законопроектом пропонується внести зміни до КК України та Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), а саме доповнити: примітку до статті 212 КК України та примітку до статті 212-1 КК України положеннями щодо змісту обов'язку сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне

пенсійне страхування (далі – внески); частину першу статті 284 КПК України підставами закриття кримінального провадження щодо юридичної особи.

Визнаючи необхідність удосконалення законодавчого регулювання підстав відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Із метою дотримання вимог законодавчої техніки, назва законопроекту потребує уточнення в частині відповідності його змісту, оскільки пропонувані зміни стосуються уточнення підстав кримінальної відповідальності за ухилення від оподаткування та підстав закриття кримінального провадження.

Окрім цього, будь-які зміни підстав, умов кримінальної відповідальності повинні бути належним чином обґрунтовані відповідними статистичними, кримінологічними та іншими даними, що засвідчували б неефективність чинних норм та необхідність їх удосконалення.

Наведені в Пояснювальній записці до законопроекту твердження на кшталт: «існує практика, за якою суб'єкти підприємницької діяльності можуть стати об'єктами кримінального переслідування через недостатньо чітко визначені критерії обов'язку сплати податків та податкових зобов'язань» – не можуть вважатися достатніми аргументами доцільності пропонуваних змін.

З огляду на бланкетність статей 212, 212-1 КК України та матеріальний склад правопорушень, передбачених цими нормами, пропозиція про доповнення приміток вказаних норм роз'ясненнями щодо змісту обов'язку сплати податків, зборів, внесків є проявом надмірного правового регулювання.

Так, поняття податкового обов'язку, підстави його виникнення, зміни, припинення, виконання визначені статтями 36, 37, 38 Податкового кодексу України і не потребують додаткової регламентації у кримінальному законі.

Відповідно до ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 212 КК України, караним є умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять у систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене:

- службовою особою підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності
- особою, що займається підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи
- будь-якою іншою особою, яка зобов'язана їх сплачувати,

якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах (у 2024 році ця сума становила 4 542 000 грн).

Отже, діяння у виді невиконання обов'язку сплати податків перебувають у причинному зв'язку з настанням наслідків у виді фактичного ненадходження коштів у значних розмірах як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу правопорушення, передбаченого статтею 212 КК України, і не потребує

додаткової регламентації. Аналогічні ознаки характеризують і склад правопорушення, передбаченого статтею 212-1 КК України.

Положення розділу II законопроекту потребують перегляду, оскільки не враховують позицію Конституційного Суду України, який у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020 відзначив, що в контексті принципу верховенства права важливим є встановлення при внесенні змін до законодавства розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону і набранням ним чинності.

Висновок. Таким чином, суспільні відносини щодо формування прозорих і справедливих умов для ведення бізнесу, зменшення адміністративного тиску на підприємців і створення передумов для розвитку економіки України не є предметом правового регулювання кримінального та кримінального процесуального законодавства й підлягають удосконаленню в межах галузевого законодавства.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*